

Törékeny történelem

PORCELÁNKIÁLLÍTÁS AZ ÓBUDAI MÚZEUMBAN

Hüttl Tivadar (1841–1910) porcelángyárának fénykorában a nagy magyar márkákhoz méltó nivójú porcelánokat gyártottak, 1883-ban *császári és királyi udvari szállító* címet kapott, a századfordulón szabadalmazott technológiai újítások fűződtek a Hüttl névhez. A gyár előzményét jelentő porcelánüzletet 1854-ben nyitotta az Elbogenből (ma Loket, Csehország) érkező Hüttl Ede, aki 1858-ban

már az importált porcelán festésére alapított műhelyt. Fia, Hüttl Tivadar 1865-ben vette át a vállalkozást, 1883-ban égetőkemencét létesített, ekkor kezdődött a magas színvonalú gyártás csehországi kaolinból. A gyár 1906-tól működött Óbudán, és az államosítás (1951) után Aquincum Porcelángyárként üzemelt tovább a rendszerváltásig, az utóbbi évekre azonban kikopott

32 darabból álló porcelánkészlet, magyaros képekkel. Hüttl Tivadar Porcelángyára, Budapest

32-piece dinner service with Hungarian genre scenes. Tivadar Hüttl's Porcelain Factory, Budapest | 1920-as évek (a Hüttl család tulajdona)

Fotó: Sároszpataki Györgyi

a köztudatból, és a szakirodalomban is csak elvétve említik. Ezen igyekeznek változtatni az Óbudai Múzeum a gyár történetének feldolgozásával a *Törékeny vágyak – porcelánok a császári asztaltól a panel-vitrinig* című időszaki kiállításán és a hozzá készített katalógusban.

Díztál. Hüttl Tivadar Porcelángyára, Budapest
Ornamental dish. Tivadar Hüttl's Porcelain Factory, Budapest
1900 körül, porcelán, Ø 25 cm (a Hüttl család tulajdona)
Fotó: Sárospataki Györgyi

A tárlat megnyitását a kurátorok, Benyóné dr. Mojszis Dóra és Polgár Mónika vezetésével másfél éves kutatómunka előzte meg, ami a gyűjtemény tudatos gyarapításával párhuzamosan zajlott, mert korábban a múzeum is csak néhány Hüttl darabbal rendelkezett. A kiállításon olyan kuriózumokat láthatunk a Hüttl-féle újításokról, mint Hüttl Frigyes saját kezűleg vezetett, precíz feljegyzései a kísérleteiről, például a tartós, ezüst kötőanyagú fémmozonc előállításáról, amivel kiküszöbölte a fémek porcelánon való rögzítésének addigi problémáját, vagy a Couleur Rosé Hüttl néven szabadalmaztatott rózsaszín massa és máz előállításának fázisai, színmintái, maguk a kísérleti alapanyag-keverékek. Mindez azért lehetséges, mert a Hüttl család tagjai máig szisztematikusan megőrizték ezeket, és most lehetővé tették a bemutatást – és általában az egész kiállítást számos, tulajdonukban lévő darabbal gazdagították. Elsősorban a családnak és más magángyűjtőknek, esetenként a gyár egykori alkalmazottainak köszönhető, hogy az államosítás után, majd a rendszerváltást követő privatizáció során bekövetkező pusztulás ellenére is tekintélyes számú tárgy és dokumentum maradt meg, és most megtekinthető a nagy gyűjteményektől kölcsönzött darabok mellett.

A 19–20. század sajátos nézetből, sűrítve, egy család történetén és két gyár termékein keresztül jelenik meg, és újra és újra felötlük a nézőben, hogy nagyobb térre is érdemes lenne a téma: a tárgyak ugyan nem méretesek, mégis grandiózus edénysorozatok darabjai vannak kiállítva, például a császári megrendelésre 1904-től készített hármás (császári, tisztikari, személyzeti) porcelánkészlet. A rendezéssel a terek túlzásfólyás nélküli kihasználására törekedtek, a derékmagas, a szellősebb hatás kedvéért fémlábakon álló tárlók labirintusa határozottan vezeti a nézőt. Az egyébként leleményesen sorolt vitrinek feliratai nem könnyítik meg a tárgyak beazonosítását, mivel nincsenek számozva az edények, inkább kikövetkeztetni lehet, hogy melyik névhez melyik tárgy tartozhat.

Kávécscésze aljjal. Terv: HORTI Pál. Kivitelezés: Hüttl Tivadar Porcelángyára, Budapest
Coffee cup and saucer. Designer: Pál HORTI. Manufacturer: Tivadar Hüttl Porcelain Factory, Budapest
1900 körül, porcelán, csésze magassága: 5,5 cm (a Hüttl család tulajdona)
Fotó: Sárospataki Györgyi

A kiállítás első fele a Hüttl-gyár történetének és működésének alapvető bemutatására, a porcelánkészítés körülményeinek ismertetésére fókuszál, de a gyár korabeli művészeti közegben való helyének feltérképezéséhez is hozzájárulhat a továbbiakban. Ismert például, hogy Kozma Lajos és Horti Pál tervezte a Hüttl-gyárnak, és a kiállításon szerepel is egy fedeles díszserleg és egy kávécsésze aljjal, melyek tervezőjeként Horti Pál azonosítható az Iparművészeti Társulat 1901. évi karácsonyi kiállításának tárgyfotói alapján¹, de ez már a megnyitó után jutott a kurátorok tudomására, ezért ez az információ a kiállítóterben nincs feltüntetve.

Kávékészlet. Hüttl Tivadar Porcelángyára, Budapest | Coffee set. Tivadar Hüttl's Porcelain Factory, Budapest
 1870–1880-as évek, porcelán, kanna magassága: 22 cm (a Hüttl család tulajdona)
 Fotó: Sárospataki Györgyi

Porcelán levesestálak fedéllel a Ferenc József-készletből. Herendi Porcelángyár, Herend (bal oldali) és Hüttl Tivadar Porcelángyára, Budapest
 Porcelain soup bowls from the Francis Joseph service. Herend Porcelain Factory, Herend (left) and Tivadar Hüttl's Porcelain Factory, Budapest
 Bal oldali: 1870–1872, magasság: 20,5 cm (Gödöllői Városi Múzeum, Gödöllő), jobb oldali: 1903–1904, magasság: 19 cm
 (Gödöllői Városi Múzeum, Gödöllő)
 Fotó: Sárospataki Györgyi

Elefánt indiai figurával. Terv: ÓSZ SZABÓ Antónia.
Kivitelezés: Aquincum Porcelángyár, Budapest
Elephant with Indian figure.
Designer: Antónia ÓSZ SZABÓ.
Manufacturer: Aquincum Porcelain Factory,
Budapest
Terv: 1969 körül,
porcelán, aquazur festés, magasság: 19,5 cm
(Borbély Tamás gyűjteménye)
Fotó: Sárospataki Györgyi

39 darabból álló porcelánkészlet, aljukon a Kankowsky család grófi jelzetével. Hüttl Tivadar Porcelángyára, Budapest
39-piece dinner service, with the mark of the Counts Kankowsky on the bottom. Tivadar Hüttl's Porcelain Factory, Budapest
1920–1930-as évek (Óbudai Múzeum, Budapest)
Fotó: Sárospataki Györgyi / Óbudai Múzeum

A nagyteremben a család történetének bemutatása után funkció szerint vannak csoportosítva a darabok: tálaló- és teáskészletek, dísz tárgyak, szállodai mosdókészletek, különböző kávéházak szervizeit képviseli egy-egy csésze, kiöntő. A gyár egykori kínálatából ma fellelhető változatos stílusú, díszítésű, különböző társadalmi helyzetnek és ízlésnek megfelelő porcelánok sorakoznak egymás mellett. Láthatjuk a gyár története során változó fenékjegyeket, amelyek a darabok kormeghatározását segítik. A tárlat rendezői ismeretterjesztő jelleggel a porcelánkészítés fortélyainak is szenteltek egy vitrint.

Az említett császári megbízást a budai királyi palota mintegy 4500 darabos készletére Hüttl Tivadar porcelángyára kapta meg az akkor hanyatlásban lévő herendi porcelángyár után. Az Óbudai Múzeumban a tárlat csúcspontján lehetőségünk van összevetni a két gyár sorozatai közti eltéréseket a festésben és az edényformákban is, a kurátorok ugyanis néhány herendi darabbal is gazdagították a kiállítást.

Hal. Terv: **SCHRAMEL Imre.**

Kivitelezés: Aquincum Porcelángyár, Budapest

Fish. Designer: Imre SCHRAMEL.

Manufacturer: Aquincum Porcelain Factory, Budapest

Terv: 1961, porcelán, magasság: 16,8 cm (Óbudai Múzeum, Budapest)

Fotó: Sárospataki Györgyi / Óbudai Múzeum

Ló. Terv: **DEMJÉN Imre.** Kivitelezés: Aquincum Porcelángyár, Budapest

Horse. Designer: Imre DEMJÉN.

Manufacturer: Aquincum Porcelain Factory, Budapest

Porcelán, magasság: 11,3 cm (Sebők Judit gyűjteménye)

Fotó: Sárospataki Györgyi

SZABÓ Emma Zsófia

művészettörténész

(Törékeny vágyak – porcelánok a királyi asztaltól a panel-vitrinig. Hüttl Tivadar gyára és az Aquincum Porcelángyár. Óbudai Múzeum, Budapest, 2018. december 11. – 2019. szeptember végéig)

1. Ltsz. FLT 719, FLT 720. Iparművészeti Múzeum Adattára: <http://gyujtemeny.imm.hu>